

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi – HE 136/2018 vp

Tuomioistuinvirastoa koskevassa hallituksen esityksessä on eräitä valtion virkamieslaista johdettuja, virkamiesten asemaa koskevia ehdotuksia. Tässä muistiossa keskityn erityisesti näihin asioihin ja tuon esille virkamieslainsäädännön yleisiä lähtökohtia.

Yleistä

Valtiovarainministeriö on esityksen valmisteluvaiheessa antanut oikeusministeriön pyynnöstä kaksi lausuntoa (lausunto tuomioistuinvirastotoimikunnan mietinnöstä, 22.6.2017, ja lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi Tuomioistuinviraston perustamista koskevaksi lainsäädännöksi 15.6.2018). Ensimmäisessä lausunnossa valtiovarainministeriö on todennut muun muassa, että ehdotettu tehtäväjako ministeriön, tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten välillä on pääosin selkeä. Hallinnonalan operatiiviset hallinnolliset tehtävät (ns. keskuhallintotehtävät) siirretään pois oikeusministeriöstä ja ministeriölle kuuluisi jatkossa tuomioistuinlaitoksen strateginen ohjaus, mikä on valtioneuvoston rakenteellisen kehittämisen pitkän linjan mukaista. Lausunnossa todettiin myös, että uudistus on yhdenmukainen keskus- ja aluehallinnon virastaselvitys -hankkeessa tehtyjen oikeusministeriön hallinnonala koskevien rakenteellisten kehittämis ehdotusten ja hallitusohjelmassa mainittujen yleisten rakenteellisten kehittämisperiaatteiden kanssa (VM 5/2015).

Valtiovarainministeriö toi edellä mainituissa lausunnoissaan esiin eräitä muutosehdotuksia tuolloin lausunnolla olleisiin ehdotuksiin. Valtiovarainministeriön valtionhallinnon kehittämisosastoa on myös jatkovalmistelussa kuultu ja sen ehdotukset on pääosin otettu huomioon esityksessä.

Eräitä valtion virkamieslainsäädäntöön liittyviä yksityiskohtia

Oikeusministeriöstä siirtyvän henkilöstön asema

Hallituksen esityksen henkilöstövaikutukset-kappaleessa sivuilla 39 - 40 on kuvattu oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastoon siirtyvän henkilöstön asemaa. Valtiovarainministeriö toteaa, että siirtyvän henkilöstön asema on asianmukaisesti kuvattu esityksessä.

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomioistuinlain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 19 a luvun 7 §:n mukaan johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Valtiovarainministeriö kiinnittää edelleen huomiota aikaisemmissa lausunnoissaan esiintuotuun mahdolliseen eturistiriitaan, joka voi syntyä henkilöstön edustajan ollessa päättämässä viraston työnantajan päätösvaltaan kuuluvista henkilöstöasioista johtokunnan jäsenenä.

Viraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset

Tuomioistuinlain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 19 a luvun 12 §:ssä säädettäisiin ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista. Pykälän mukaan sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.

Valtiovarainministeriö on 15.6.2018 antamassaan lausunnossa todennut, että valtionhallinnon ylimmän johdon yhteiset kelpoisuusvaatimukset säädetään valtion virkamieslain 8 §:n 2 ja 3 momentissa:

Sen lisäksi, mitä yleisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään, 26 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen virkojen, lukuun ottamatta valtiosihteeria, erityisinä kelpoisuusvaatimuksina ovat ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Yksittäiseen 2 momentissa tarkoitettuun virkaan vaadittavasta tutkinnosta tai muista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista voidaan tarvittaessa säätää erikseen asianomaista virastoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa.

Virkamieslain 8 §:n hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan kelpoisuusvaatimusten tarkentamisesta muun muassa seuraavaa (HE 298/2014 vp): "Lisäksi voi olla perusteltua asettaa vaatimukseksi esimerkiksi jokin yksilöity ylempi korkeakoulututkinto, jos tehtävät sellaista tosiasiallisesti edellyttävät. Koska yhteisten kelpoisuusvaatimusten sisällöt ovat laajat, muiden kelpoisuusvaatimusten säätämisen tulisi kuitenkin olla poikkeuksellista."

Valtiovarainministeriö on oikeusministeriölle antamassaan lausunnossa kertonut, että Tuomioistuinviraston tehtävät eivät edellytä tutkintovaatimuksen osalta erityissäännöstä, jollaisen säätämisen tulisi virkamieslain perustelujen mukaan olla poikkeuksellista. Kelpoisuusvaatimuksena ylemmän korkeakoulututkinnon

voidaan arvioida edistävän johdon liikkuvuutta paremmin kuin oikeustieteellisen tutkintovaatimuksen. Toisaalta virkamieslaissa säädetty tutkintovaatimus ei supista kelpoisuusvaatimukset täyttävien piiriä.

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi valtion virkamiesasetuksen muuttamisesta

Esitysluonnoksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi valtion virkamiesasetuksen muuttamisesta. Virkamiesasetuksen 39 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ”Tuomioistuinviraston ylijohantajaa koskevista tässä pykälässä tarkoitetuista asioista päättää tuomioistuinlain 19 a luvun 6 §:n 7 kohdan mukaisesti tuomioistuinviraston johtokunta”. Muutosehdotuksen perusteena on se, että viraston johtokunta tekisi tuomioistuinvirastossa sellaisia ylijohantajaa koskevia virkamiesoikeudellisia päätöksiä, jotka muissa virastoissa tekee viraston päällikön osalta asianomainen ministeriö.

Valtiovarainministeriöllä ei ole huomauttamista esitettyyn muutokseen.